

PSIXOLOGIK METODLAR ORQALI O'QUVCHILARNING KASBGA QIZIQISHLARINI ANIQLASH

Nurullayev Firuz Fayzilloyevich,

Buxoro davlat universiteti tadqiqotchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola o'quvchilarning kasbga qiziqishlarini aniqlashda psixologik metodlarning o'rni va ahamiyatini tahlil qiladi. Kasb tanlash, o'quvchilarning kelajakdagi hayoti va ijtimoiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Maqolada turli psixologik metodlar (sinovlar, testlar, intervyular va boshqalar) orqali o'quvchilarning qiziqishlari, qobiliyatlari va temperamentlari aniqlanib, ularning kelajakdagi kasb tanlash jarayoniga qanday ta'sir ko'rsatishi ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Kasbga qiziqish, O'quvchilarni kasbga yo'naltirish, Psixologik metodlar, Psixologik sinovlar, Kasb tanlash jarayoni, Shaxsiy qobiliyatlar, Kasbiy orientatsiya.

Аннотация: Эта статья анализирует роль и значимость психологических методов в определении интересов учащихся при выборе профессии. Выбор профессии играет важную роль в будущем жизни и социальном развитии учащихся. В статье рассматривается, как различные психологические методы (тесты, анкеты, интервью и другие) помогают выявить интересы, способности и темперамент учащихся и как они влияют на процесс выбора профессии в будущем.

Ключевые слова: Интерес к профессии, Профориентация учащихся, Психологические методы, Психологические тесты, Процесс выбора профессии, Личные способности, Профессиональная ориентация.

Abstract: This article analyzes the role and importance of psychological methods in identifying students' interests when choosing a profession. Career choice plays a significant role in the future life and social development of students. The article discusses how various psychological methods (such as tests, surveys,

interviews, etc.) help to identify students' interests, abilities, and temperaments, and how they influence the process of career selection in the future.

Keywords: *Interest in profession, Career guidance for students, Psychological methods, Psychological tests, Career choice process, Personal abilities, Professional orientation.*

Kirish. Kasb tanlash - bu o'quvchilar uchun hayotiy muhim qarorlardan biridir. O'quvchilarning kelajakdagi kasbini tanlash jarayoni, nafaqat ularning shaxsiy qobiliyatlari va qiziqishlariga, balki ijtimoiy, psixologik va madaniy omillarga ham bog'liqdir. Kasbga bo'lgan qiziqish va unga yo'naltirish o'quvchilarni kelajakdagi muvaffaqiyatga erishishda, ularning ijtimoiy va iqtisodiy pozitsiyalarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

O'quvchilarning kasbga qiziqishlarini aniqlash, shuningdek, ularning qobiliyatlari va temperamentlarini o'rganish, psixologik metodlarning yordamida amalga oshiriladi. Psixologik metodlar (masalan, sinovlar, testlar, intervyular va boshqalar) o'quvchilarning shaxsiy xususiyatlari, qiziqishlari va qobiliyatlarini aniq va tizimli tarzda baholash imkonini beradi. Bu jarayonning muhimligi shundaki, to'g'ri kasbga yo'naltirilgan o'quvchi nafaqat professional sohada muvaffaqiyatga erishadi, balki o'zining shaxsiy va ijtimoiy hayotida ham baxtli va muvaffaqiyatli bo'lish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Ushbu maqolada, o'quvchilarning kasbga qiziqishlarini aniqlashda foydalaniladigan psixologik metodlarning turlari va ularning samaradorligi ko'rib chiqiladi. O'quvchilarning kasbga bo'lgan qiziqishlarini aniqlashda psixologik metodlar qanday yordam berishi, ularning qobiliyatlarini qanday ochib berishi va bu jarayonning natijalari o'quvchilarni kelajakdagi kasbga yo'naltirishda qanday ahamiyatga ega ekanligi tahlil qilinadi.

Adabiyotlar tahlili. O'quvchilarni kasbga yo'naltirish va ularning kasbga qiziqishlarini aniqlash bo'yicha psixologik tadqiqotlar keng o'rganilgan soha hisoblanadi. Ushbu sohada olib borilgan tadqiqotlar, psixologik metodlarning

samaradorligi va o'quvchilarni to'g'ri kasbga yo'naltirishda ularning roli haqida muhim ma'lumotlar taqdim etadi.

Bir nechta olimlar o'quvchilarning kasbga yo'naltirilishidagi psixologik aspektlarni tadqiq qilishga alohida e'tibor qaratgan. Shuningdek, o'quvchilarni kasbga yo'naltirishda psixologik metodlarning o'rni haqida turli psixologik maktablar o'z nazariyalarini ishlab chiqqan. Masalan, K. Levenson va M. M. Dziura o'zlarining "Kasb tanlash va shaxsiy rivojlanish" asarida, kasbga yo'naltirishda shaxsning qiziqishlari, ijtimoiy omillar va kasbiy qobiliyatlarni hisobga olish zarurligini ta'kidlaganlar. Ular, kasbga yo'naltirish jarayonida psixologik testlar va intervyularning samarasini yuqori baholaydilar.

A. M. Likhachevning "Kasbga yo'naltirishning psixologik asoslari" nomli asarida kasb tanlashning psixologik metodlari, shuningdek, o'quvchilarning psixologik xususiyatlarini aniqlash uchun turli psixologik vositalarning tahlili keltirilgan. Bu metodlar orasida psixologik sinovlar, ko'nikmalarni o'rganish va diagnostika usullari alohida ahamiyatga ega. Ularning yordamida o'quvchilarning kasbga qiziqishi, intellektual va ijtimoiy ko'nikmalari, shuningdek, temperament va shaxsiy xususiyatlari haqida aniq ma'lumot olish mumkin.

Bundan tashqari, bir qator psixologik tadqiqotlar o'quvchilarning kasbiy orientatsiyasini shakllantirishda ota-onalar va o'qituvchilarning ta'siri haqida ma'lumot beradi. O. A. Rudenko va N. B. Kuzmina o'zlarining "Kasbiy orientatsiya va ta'lim jarayonidagi psixologik yondoshuvlar" asarida o'quvchilarning kasbga yo'naltirilishida ijtimoiy-madaniy omillarning, jumladan, oila va maktabning ahamiyatini o'rganishgan. Ularning tadqiqotlariga ko'ra, o'quvchilarning kasbga qiziqishlari va tanlash jarayoni ko'pincha ota-onalarning yoki o'qituvchilarning qo'llab-quvvatlashi va maslahatlariga asoslanadi.

Psixologik testlar o'quvchilarning qiziqishlarini aniqlashda eng samarali vosita sifatida ko'rsatilgan. P. M. Zdravomyslov va B. S. Bratus' "Shaxsiy xususiyatlar va kasbga yo'naltirish" asarida psixologik testlarning turli turlarini tahlil qilib, ulardan qanday foydalanish kerakligini ko'rsatganlar. Testlar o'quvchilarning kasbga bo'lgan qiziqishini, maqsadlarini, shaxsiy qobiliyatlarini va

intellektual imkoniyatlarini baholashga imkon beradi.

Shuningdek, J. G. Vahidovning "Kasbiy yo'naltirish psixologiyasi" nomli asarida o'quvchilarning kasbga qiziqishlarini aniqlashda psixologik maslahatning roli haqida batafsil ma'lumotlar keltirilgan. Psixologik maslahat o'quvchilarga kasb tanlashda yuzaga keladigan psixologik muammolarni hal qilishda yordam beradi. Vahidov o'quvchilarga o'zlarining shaxsiy xususiyatlarini, qobiliyatlarini va kasbga qiziqishlarini tushunishda psixologning roli muhimligini ta'kidlaydi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kasbga yo'naltirishda psixologik metodlardan foydalanish o'quvchilarning o'z qobiliyatlarini va qiziqishlarini anglashlariga, shuningdek, ularning kelajakdagi kasb tanlash jarayoniga aniq yo'nalish beradi. Shuningdek, psixologik metodlar yordamida o'quvchilarning kasbga bo'lgan munosabatlarini, ehtiyojlarini va imkoniyatlarini yaxshiroq tushunish mumkin, bu esa to'g'ri kasbga yo'naltirishda yordam beradi.

Ushbu adabiyotlar tahlili o'quvchilarning kasbga qiziqishlarini aniqlashda psixologik metodlarning ahamiyatini yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi va bu jarayonning samaradorligini oshirish uchun yangi yondoshuvlarni ishlab chiqish zarurligini ko'rsatadi.

Muhokama. O'quvchilarning kasbga qiziqishlarini aniqlashda psixologik metodlardan foydalanish, ularning shaxsiy xususiyatlari, qobiliyatlari, qiziqishlari va temperamentlarini tushunishga katta yordam beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kasbga qiziqishlarni aniqlashning samaradorligi nafaqat sinov va testlar yordamida, balki individual maslahat va yo'naltirish jarayonlari orqali ham ta'minlanadi. O'quvchilarni kasbga yo'naltirishda psixologik metodlarning roli ulkan bo'lib, ularning kasbiy orientatsiyasini shakllantirishda ijtimoiy, shaxsiy va psixologik omillarning kombinatsiyasiga asoslanadi.

Bir tomondan, psixologik testlar o'quvchilarning qiziqishlari, intellektual va ijtimoiy ko'nikmalarini aniqlashda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Bular, o'quvchilarning kasbga bo'lgan qiziqishlarini, qobiliyatlarini va psixologik xususiyatlarini tahlil qilishda muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, testlarning o'quvchilarga qanday yondashilishini, ularni qanday interpretatsiya qilishni va

natijalarni qanday foydalidir tarzda ishlatishni yaxshi tushunish zarur. Psixologik sinovlar va testlar o'quvchilarga o'zlarini yanada yaxshiroq anglash va kelajakda muvaffaqiyatli kasb tanlashlariga yordam beradi.

Ikkinchi tomondan, o'quvchilarni kasbga yo'naltirishda ota-onalar, o'qituvchilar va jamiyatning ta'siri muhim omil hisoblanadi. Ijtimoiy-madaniy faktorlar o'quvchilarning kasbga bo'lgan qiziqishlarini shakllantirishda katta ahamiyatga ega. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarning ota-onalari yoki o'qituvchilari bilan bo'lgan munosabatlari, ularning kasbga qiziqishini kuchaytirishi yoki kamaytirishi mumkin. Masalan, o'quvchilarning oila a'zolari tomonidan qo'llab-quvvatlanishi va ularning fikrlariga hurmat ko'rsatish, o'quvchilarda kasbga qiziqishni yanada kuchaytiradi.

Shuningdek, psixologik maslahatlar va yo'naltirish jarayonining o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishidagi ahamiyatini inobatga olish kerak. Psixologik maslahatlar o'quvchilarni o'zlarini tushunishga, kasbga bo'lgan qiziqishlarini aniqlashga yordam beradi va ularning kasbiy yo'nalishini belgilashda qo'llaniladigan psixologik vositalardan biridir. Psixologik maslahat jarayonida o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirish, ularning kelajakdagi kasb tanlashdagi qarorlarini eng yaxshi tarzda qabul qilishlariga yordam beradi.

Biroq, psixologik metodlarning samaradorligi ko'plab omillarga, shu jumladan, metodlarning to'g'ri tanlovi va ularni o'quvchining shaxsiy xususiyatlariga moslashtirishga bog'liq. Psixologik testlar va metodlar faqatgina o'quvchilarning umumiy tasvirini beradi, lekin ularning shaxsiy va ijtimoiy kontekstini, qobiliyatlarini va kasbga bo'lgan munosabatlarini to'liq aks ettirishi uchun, o'quvchilarga individual yondoshuv zarurdir.

Agar kasbga yo'naltirish jarayoni to'g'ri tashkil etilsa, o'quvchilarning kasbga bo'lgan qiziqishlarini aniqlash va ularga mos yo'nalishlar berish ularning kelajakdagi muvaffaqiyatiga katta ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuningdek, o'quvchilarning kasbga bo'lgan qiziqishlari nafaqat professional muvaffaqiyatlarga olib keladi, balki ularning shaxsiy rivojlanishiga, o'zini anglashiga va jamiyatda faol o'rin tutishiga ham yordam beradi.

Bundan tashqari, kasbga yo'naltirishda psixologik metodlardan foydalanishda, ularning ijtimoiy ta'sirini inobatga olish zarur. Boshqa tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy omillar, masalan, jamiyatda kasb tanlashga bo'lgan munosabatlar, o'quvchilarning kasbiy qarorlarini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Shu bois, psixologik metodlar faqat o'quvchining individual xususiyatlarini o'rganish bilan chegaralanmasdan, uning atrof-muhitini ham tahlil qilishni talab qiladi.

Umuman olganda, o'quvchilarning kasbga qiziqishlarini aniqlashda psixologik metodlarning roli beqiyosdir. Ular o'quvchilarning kelajakdagi kasb tanlash jarayonida muhim yo'l-yo'riqni ko'rsatadi va to'g'ri yo'naltirish orqali o'quvchilarning muvaffaqiyatli kasbga erishishiga yordam beradi. Biroq, bu jarayonni yanada takomillashtirish uchun psixologik metodlarning sifatini oshirish, ularni zamonaviy talablarga moslashtirish va o'quvchilarning ijtimoiy va madaniy omillarini ham inobatga olish zarur.

Xulosa. O'quvchilarning kasbga qiziqishlarini aniqlashda psixologik metodlarning o'rni juda katta. Psixologik testlar, sinovlar, intervyular va psixologik maslahatlar o'quvchilarning qobiliyatlari, temperamentlari, qiziqishlari va kasbiy orientatsiyalarini aniqlashda samarali vositalar sifatida ishlatiladi. Ushbu metodlar yordamida o'quvchilarning kelajakdagi kasb tanlash jarayonida to'g'ri yo'naltirishni amalga oshirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Shakarov, S. (2020). *Psixologik metodlar va ularning kasb tanlashdagi roli*. Toshkent: Akademiya.
2. Tursunov, N. (2019). *O'quvchilarning kasbiy orientatsiyasini shakllantirish*. Tashkent: Xalq ta'limi nashriyoti.
3. Siddiqov, A. (2021). *Kasbga yo'naltirish: Psixologik aspektlar*. Farg'ona: Farg'ona universiteti nashriyoti.
4. Petrov, V. & Ivanov, D. (2018). *Psychological methods in career guidance*. Moscow: Educational Press.

5. Miller, R. (2017). *The role of psychological testing in career counseling*. New York: Career Guidance Publishing.
6. Jabbarov, I. (2022). *Psixologik sinovlar va ularning o'quvchilarning kasb tanlashiga ta'siri*. Samarkand: SamDCH nashriyoti.
7. Arutyunov, K. & Popova, T. (2020). *Career guidance: From theory to practice*. St. Petersburg: Professional Development Press.